

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

DUYGU YOLU

Araştırma Sorusu: Edip Cansever'in şiirlerinde bireyin duygu durumları ve onları etkileyen kavramlar nasıl işlenmiştir?

SÖZCÜK SAYISI: 3833

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	3
2. EDİP CANSEVER ŞİİRLERİNDE YAŞAMA SEVGİSİ.....	6
2.1 YAŞAMA SEVİNCİ VE UZAM.....	7
2.1.1 TOPLUM, YOZLAŞMA VE ŞEHİR.....	7
2.1.2 SONSUZLUK VE DENİZ.....	10
2.2 BİREYLERİ ETKİLEYEN DUYGU DURUMLARI.....	12
3. SONUÇ.....	20
4. KAYNAKÇA.....	23

1. GİRİŞ:

Her birey, doğumundan ölümüne kadar, etkisi altında kaldığı sevinçlerin, yalnızlıkların, kayıpların, mutlulukların, travmaların, düşüşlerin, yükselişlerin, eğilimlerin, ilgilerin, arkadaşların, mekânların yanı sıra, içinde bulunduğu dünyanın hüznü veren durumlarından kaçıp içinde barındırmaya çalıştığı yaşama sevincine tutunarak kendisi için mutlu ve huzurlu geçecek bir hayatın peşinde koşar. Kişi, birçok gizeminden bihaber olduğu bu dünya ile ailesi aracılığıyla tanışır ve yaşadığı anların, sevdiği şeylerin ve ilgilerin ustaca birleşimi üzerine yarattığı kişilikle hayatına düşmeden devam etmeye çalışır. Her kişi aynı karaktere sahip olamayacağı gibi, aynı anılara da sahip olamaz. Anılar ve yaşanılanlar kişiliğin ana taşları olduğundan, insan elinde olduğunu zannetse de kim olduğunu veya kim olacağını seçemez. Aynı zamanda bireyin engel olamayacağı, içinde yaşadığı çağın getirdiği faktörler bireyin benliğine, anılarına ve en önemlisi ruh haline yansır. İnsan, etkilerine karşı koyamayacağı bu faktörlerden olumlu ya da olumsuz, hayatının sonuna kadar etkilenir ve bu etkiler, insanın kişiliğinden, varlığından, benliğinden bir parça haline gelir. Dolayısıyla birey içine doğduğu “kültürel” ortamın özellikleri ve etkileri ile “kimlik” oluşturma sürecini yönlendirmeye çalışır.

Yukarıda sözü edilen genel girişe bilgi kuramı açısından yaklaşıldığında, sanatın insan yaşamını anlamlandırmadaki rolü nedir ve sanatın insanların duygu durumlarını aktarmadaki işlevi nedir, sorularına yanıt aramanın tezin konusu olan şiirleri anlamakta fayda sağladığı söylenebilir. Bu şiirlerden yola çıkarak konu edinilen duygu durumlarının şiir türü ile aktarılmasının amaçlanan kazanım için itici bir güç olduğu söylenebilir, çünkü şiir sahip olduğu araçlarla duyguları duygulandırarak aktarma işlevine sahiptir.

Edip Cansever, ‘İkinci Yeni’ akımının da etkisi ile, şiirlerinin büyük çoğunluğunda işlemiş olduğu ‘modernleşme’ faktörünün beraberinde getirdiği yalnızlaşma, bunalım, mutsuzlaşma, yozlaşma, işsizlik, duyguları kaybetme gibi olguları ait olduğu geleneğin

özelliklerini yansıtarak kullanmıştır, çağın getirileri ya da götürüleri konusuna eserlerinde büyük bir önem vermiştir. Gelecekte duyduğu endişelerini, yaşamın getirdiği tedirginliklerini, çağdaş insanın kendisine yabancılaşmasını, düşünce ve duygu yanı ağır basan bir anlayışla işlemiştir. Yapıtlarında kullanmış olduğu uzamlar şiirlerine etkili bir derinlik katmış, insanı düşünmeye sevk eden ve kendini bildikleri ve hissettikleri konusunda sorgulatan bir anlatımla ifade etmiştir.

Garip akımına tepki olarak doğan ve Edip Cansever'in de içinde bulunduğu İkinci Yeni akımı, 1950'lerde ortaya çıkmıştır. II. Yeni, II. Dünya Savaşı sonucunda ortaya çıkan yoksulluk ve dönemin tek partili sisteminin baskı yönetiminden bunalan aydının kendini ifade ediş biçimidir. Bu bağlamda II. Yeniciler, her türlü baskılayıcı ve sınırlayıcı kuralları yok sayarak gerçeküstücülüğü benimseyip akıl ve mantıktan uzaklaşmayı seçmişler, bu nedenle Sürrealizm ve Dadaizm akımlarından ilham almışlardır. İmgelerle dolu anlam kapalılığı ve konuşma dilinden uzak oluşuyla halk kültüründen uzaklaşmışlardır. Garip akımının kuralsızlığına karşı çıkan İkinci Yeni akımının içinde bulundurduğu şiirlerde 'imgeciliğe' yer verilmiştir. İmgelerin el üstünde tutulmasının en önemli noktası olan bu akımda sözcük ve kelimelerin esas anlamları baz alınmamış, onların şiire kattığı anlam ve imgesellik göz önünde bulundurulmuştur. Edip Cansever, Cemal Süreya, Turgut Uyar gibi birçok büyük sanatçının benimsediği İkinci Yeni akımı; şiiri halktan ve halkın yaşadığı olaylardan, siyasetten uzak tutulması gerektiğini savunmuş, şiirin amacının ahlâk, erdem ve toplum gibi konular olmaması gerektiği düşüncesi ileri sürülmüştür. Bundan yola çıkarak şairler şiirde duygunun ve kişinin benliğinin yaşadığı durumların esas alınması gerektiğine karar vermiştir. Şiirin bir olaydan bahsetmesine gerek olmadığı kabullenilmiştir. Akımın ileri gelen temsilcilerinden biri ve aynı zamanda bu tezin yazılma amacı olan şair Edip Cansever, şiirlerinde toplum ve siyasetten bağımsız, modern benliğin yaşadığı kendinden

uzaklaşma ve boşluk duygularını incelemiştir. Bu incelemeler şairin eserlerinin yapıtaşlarını oluşturmuş ve izlediği akımın temel prensiplerini beraberinde getirmiştir.

“Bir Karaborsacının Şairlere Öğüdü” adlı şiirinde Edip Cansever, toplumun şiire ve sanata gerektiği kadar önem vermediğini savunmuştur. Şiirde bir karaborsacı karakterinin “İşiniz yoksa beni çekiştirin durun / Şair misiniz masalcı mısınız ne / Size nasıl anlatayım bilmem / Yazılarınız bile okunmuyor memlekette.” (Cansever, 2005: 62) sözleri toplumun yozlaşma yolunda ne kadar ilerlediğinin bir kanıtı olarak ileri sürülmüştür. Şiiri ahlâk ve politikadan uzak tutmaya çalışan İkinci Yeni akımında bulunan ve ‘yoksul çoğunluğa değil, aydın azınlığa’ hitap etmeyi planlayan Edip Cansever; işsizlik, yozlaşma, kültürsüzleşme, kaybolma, sanattan ve edebi değerlerden uzaklaşma gibi konuları işlemeyi ihmal etmemiştir. Bu eserlerde bireyleri, uzamları, karakterleri ve mekânları ustaca betimlemiş, akımın benimsemiş olduğu kelimelerin gerçek anlamlarını değil, şiire kattığı anlamları kullanmayı tercih ederek imgelerin kendi yeteneğini zorlamasına izin vermiştir.

Edip Cansever’in sıklıkla kullandığı ‘deniz’, ‘yazlık belde’, ‘meyhane’ gibi uzamların yarattığı sakin ve huzurlu atmosfer, işlenilen ruhsal bıkkınlık gibi konuların yazılması ile bir tezat oluşturmuştur. Şiirlerin içinde geçen karakterlerin neşeli ve sevimli uzamlarda hayattan ne kadar mutsuz olduğunun anlatılması şairin göstermek istediği noktaların başında gelmiştir.

Bu tezin yazılma amacı Edip Cansever’in şiirlerinde işlemiş olduğu bu duygu durumlarının nasıl işlendiğini değerlendirmek olmuştur. Şairin kullanmış olduğu özgün anlatım biçimi, işlemek istediği ve etkilenmiş olduğu akım birleşiminde çarpıcı ve dikkat çeken eserler ortaya sunmuştur. Bu kadar etkili sorunların üzerinde duran, yoksul çoğunluk yerine aydın azınlığa seslenen Cansever’in üzerine eserler verdiği konular, günümüz toplumunun da yaşadığı sorunlar olarak günümüze kadar gelmiştir. Her yaş grubundan insanın bir koşuşturma uğruna hayattan zevk almak yerine, daimi bir şekilde artan hızla

yetiſme çabası, çağın insanını kendisinden uzaklaſtırmıſ, benliğini tanıyamaz hale getirmiſtir. “Baſlar yalnızlık ve gece, / önce denizden. / Ya parktayız ya meyhanede; / Bir parça daha harcarız genliğimizden...” (Cansever, 2005: 25) dörtlüğü bu tezin konusu için esas alınmıſ, iſlenecek olan konunun Edip Cansever’in ſiirlerindeki pusulası sayılmıſtır.

Tezde, ſiirler adlarını ruh hallerinden almıſ ve bu ruh hallerini etkileyen baſlıklarda incelenmiſtir. ſiirlerin içerisinde ve genelinde anlatılmıſ olan kavramlar ve duygular analiz edilmiſ, buna göre baſlıklara ayrılmıſtır. Uzamlar, karakterler, tüm bunların temsil ettiği ve simgeleſtirdiđi imgeler detaylıca incelenmiſ, ſairin bakıſ açısı ile birleſtirilmiſ, anlatmak istediği konu hakkında ſiirin içinde geçen ruh durumu ile detaylıca iliſkilendirilmiſtir. Yazım sürecinde ſairin kullanmıſ olduğu kendine özgün üslup ve dil anlatım biçimleri büyük bir keyif vermiſ, ancak sembolleri, uzamları, karakterleri ve bunların arkasında yatan imgeleri anlamaya alıſmak yorucu olmuſtur. Edip Cansever’in anlattığı konuların bu kadar güncel ve aslında her insanın gündelik hayatında yürürken, konuſurken, bir ſeyler yiyip içerken aklına gelen ve kafasının içinden hiç gitmeyen bir durum olması dikkat ekmiſ, ſairin kullandığı üslup üzerinden yorumlar teze aktarılmak istenmiſtir.

2. EDİP CANSEVER ŒİİRLERİNDE YAŒAMA SEVGİSİ:

Bireyin mr boyunca etkili roller oynayacak maddi-manevi unsurlar, birey istese de istemese de toplum içinde rolünü etkileyecektir. İçinde bulunduğu ortam, hayata bakıſ açısı, deneyimlediği ve baſına gelen olaylar, travmaları ve mutlulukları, hayatında barındırdığı insanlar, ömründe ön plana koyduğu olaylar ve unsurlar, bireyin kiſiliđini ve özellikle yaſama sevincini etkileyen temel etkileyici unsurlardan bazılarıdır. Birey daima kendi içinde idealize edilmiſ olanları arar. Edip Cansever de ſiirlerinde mutluluğun, sakinliğin, doğanın ve yaſamın idealize edilmiſ bir resmin, bir formülünü uzamlar, semboller ve imgeler aracılığıyla araſtırmıſtır.

Kullandığı dilde ve konularda okuyucuda “yaşama sevgisi” adlı bir unsurun hiç bulunmadığını okuyucuya savundurtan yazar, şiirlerinde ideal olan ve yozlaşmış olan ikilemini harmanlayarak okuyucuya iyi ve kötünün iç içe geçtiği, iyiliğin içinde yozlaşmışın bulunduğu, yozlaşmışın içinde bir umudun bulunduğu ve bu umut sayesinde yaşama sevincinin bireyin yaşamını etkileyen önemli duygu durumlarından biri olduğunu özenli bir dille aktarmıştır.

2.1 YAŞAMA SEVİNCİ VE UZAM:

İnsan, tam merkezinde olduğunu düşündüğü bu kurulu dünya sisteminde, canlı ve cansız unsurlarla yaptığı etkileşimler üzerine düşünür, hisseder, hissettikçe var olur. Bu hislerin dışavurumu, bireyin ne hissettiği etrafında bulundurduğu ve hayatına kabul ettiği insanlar, yaşadığı coğrafya, geleneklerinden geldiği aile yapısı ile ilişkilendirilebilir. Bütün bu unsurlar genel olarak adlandırılırsa çevre, bireyin hislerini, düşüncelerini, kişiliğinin dışavurumunda rol oynayan en etkili faktördür. Çevrenin değişkenliğinin insan üzerine etkisinin bir örneği olarak “oda” örneği kullanılabilir. Karanlık, kalabalık, koyu tonların etkili olduğu odalarda insan ne kadar huzursuz hissediyorsa; açık, aydınlık, düzenli, açık tonların hâkim olduğu ve bireyin kafasında düzen kavramıyla örtüşme niteliği taşıyan bir oda, insanı ferah, aydınlanmış, sakinleşmiş ve sorunsuz hissettirebilir.

Çevre, edebiyatta kullanılan ismiyle uzam kavramı, Edip Cansever’in şiirlerinde şiir kişilerinin ne hissettiklerini ne düşündüklerini ve hayata bakış açılarını anlatmakta rol oynayan en büyük faktörlerden biridir. Eserlerde kullanılan uzamlar okuyucunun ne hissettiğini fazlasıyla etkilemiş, titizlikle betimlenmiş olan uzamlar, okuyucunun bilinçaltına seslemiş, şiirlerde anlatılan duyguların daha kolay anlaşılmasını sağlamıştır.

2.1.1 TOPLUM, YOZLAŞMA VE ŞEHİR:

Edip Cansever şiirlerinde şehir uzamı yozlaşmayı ve tezatlıkları temsil etmiş, negatif duyguları uyandıran ve bireyin ortaya çıkan dertlerinin en büyük kaynağı olarak gösterilmiştir.

“ Ben büyük şehirlerin kocama caddeleride yaşadım

İnsanlar iyi kaplı, kötü kalpli, serseri.

Ekmek peşinde, kadın peşinde, denizde

İnsanlar çoluklu, çocuklu.

Kocaman fabrikaları, ay ışığında fahişeleri,

Sonra loş ışıklı eğlence yerlerinde yaşadım.

Büyük şehirlerin, büyük kadehli meyhanelerini bilirim

İspanyolca, Rumca, Fransızca şarkılar söylenir

Bazan da Asım beyden, Tanburi Cemil beyden plaklar çalınır,

Velhasıl koskoca bir dünya bir kadeh içinde herhümerç olmuştur.

...”

(Sonrası Kalır-I , syf: 46)

Edip Cansever *Dünyanın Büyük Şehirleri* adlı bu şiirinde kaleme aldığı dizelerde büyük şehir uzamları, içinde farklı farklı yaşamları, nitelikleri, meslekleri ve amaçları olan insanların bulunduğu; eğlence mekanlarının dikkat çektiği ve genellikle esenliksiz tasvirleri bulunan bir uzam olarak anlatılmıştır. Büyük şehirlerde bulunan insanların *“ekmek peşinde, kadın peşinde, denizde”* gibi yaptıkları aktivitelerin nitelenmesinde ilk olarak bu örneklerin kullanılması, insanların büyük şehirdeki temel dertlerinin para, kadın ve eğlence olduğu anlamını vermek için kullanılmıştır. Şiirin ilk dizesinde *“loş ışıklı eğlence mekanları”* nitelenmesinde Edip Cansever şiirlerinde fazlasıyla bulunan

“Meyhane” uzamı dikkat çekmektedir. Daha ilk dizeden meyhane uzamının kullanılması ve anlatılması, şehirlerde bulunan mutsuzluk ve bu keyifsizlikten kaçış çabasını temsil etmektedir. “Meyhane” uzamı, insanların dertlerinden, sorumluluklarından, hayal kırıklıklarından, gerçekleşmemiş beketilerinden, acılarından en önemlisi kendilerinden kaçmak istedikleri, sarhoş olarak tüm dünyayla bağlarını kopararak az bir süre de olsa her şeyi unuttukları kaçış mekânı büyük şehirle ilişkilendirilmiştir. Bu uzamların nitelenmesinde loş ışık ve ay ışığı gibi sıfatların kullanılması insanların her şeyi açık ve net olarak gösteren güneş ışığından kaçma isteğini de göstermektedir. Bu kaçma hem kendi kusurlarını gizleme hem de diğerlerinin kusurlarını görmeme çabasından ileri gelebilir. Şiirin son dizesinde bulunan bir kadehin içinde hercümerç olma dizeleri de şiirde bahsedilen çeşitliliğin tek bir yerde eritilmesi ve belki de temizlenmesi çabasını gösterebilir.

“Başlar yalnızlık ve gece,

Önce denizden.

Ya parktayız, ya mehyanede;

Bir parça daha harcarız gençliğimizden.

...

Uzanır kırlara doğru,

Yalnızlığı olan

Bu saatte sessizlik acıdır,

Gelecektir parka yalnızlığı duyan.”

(Sonrası kalır, syf:35)

Su Yanındaki Parklar adlı şiirden alınan bu dizeler aracılığıyla kaçış unsuru ve büyük şehrin ilişkilendirilmesi kanıt niteliği sunmuştur. “Ya parktayız ya meyhanede” dizesi insanların devamlı bir kaçış halinde olduğunu, buldukları mekanlarından yalnızca park ve meyhane gitmek istedikleri ifade edilmiştir. Yalnızlığın, koca şehirde tek başına olma durumun büyük şehirde yaşamının temel dezavantajlarından biri olarak gören Edip Cansever, yalnızlık duygu durumunu ve büyük şehirleri şiirlerinin genelinde kullanmıştır. Şiirde deniz ve kır gibi doğaya özgü sözcüklerin kullanılması büyük şehir uzamı ile tezat oluşturduğu için özellikle tercih edilmiştir, çünkü büyük şehir yalnızlığı parklar ve kırlar ise aynı durumdan kaçan duygu ortakları ile bir araya gelerek rahatlamayı sağlayan uzamlar olarak tasvir edilmiştir. Bu bir araya gelme de şahıs kiplerinin çoğul çekimlerinin kullanılmasıyla okura aktarılmıştır.

2.1.2 SONSUZLUK VE DENİZ:

Bireyin hayatında en çok iletişim kurduğu, bağlandığı, arkadaşı olarak gördüğü ve sonsuz bağ kurduğu deniz, Edip Cansever şiirlerinde fazlasıyla kullanılmış, önemli bir yer tutmuş ve vazgeçilmez bir unsur olarak okuyucuya sunulmuştur. Yozlaşmadan, toplumdaki, şehirlerden ve mutsuzluktan kaçışın bir adresi de deniz olarak verilmiştir. Yer yer denizin başlangıcını dertleri başlangıcı kabul edilmiş, yer yer deniz kenarında geçen şiirlerin içindeki denizin şiire verdiği rahatlatıcı hava okurla birleştirilmiştir.

“ Canım sıkılır kahveye çıksam.

Eve girsem bir baş ağrısı.

Kahveciye borçluyum,

Manava da borçluyum.

Adam olamadım bu şehirde,

*Adam olamadım.
Akşamları yalnızlıktan,
Sabahları işsizlikten,
Ve senin yüzünden,
Deniz kenarı..."*

(Sonrası Kalır-I , syf: 45)

Bu Şehir adlı şiirinde Edip Cansever denizi kişileştirmiş ve ona hayatındaki problemlerden yani yaşamın sorumluluklarından kaçtığı ve dertlerini anlattığı bir birey olarak seslenmiştir. Bunun yanı sıra deniz yüzünden sorumsuz bir yaşama da sevk olduğunu söyleyen şiir kişisi her şeye rağmen denizle rahatlamakta ve mutlu olmaktadır. Denizin rahatlatıcı etkisinin yanı sıra insana dost olma özelliğiyle de verilen "deniz" insanların hayatındaki, içlerindeki ve bağlandıkları bir unsur olduğunu kanıtlayıcı niteliğini taşımaktadır. Problemlerden kaçış niyetini taşıyan deniz "akşamları yalnızlıktan, sabahları işsizlikten" dizelerinde ifade edilen problemlerden kaçış noktası olarak görülmüştür. Su, tuz, ekosistemden ve olduğundan çok daha boyutlu işlenen deniz uzamı Edip Cansever şiirlerinde vazgeçilemez bir unsur olarak kabul edilmiştir. Şair denize yüklediği bu duygu durumlarını adeta konuya uygun bir dize sıralanışı ve cümle dizimi ile okura aktarmış, kısa ve iki ögeli cümlelerle denizin dalgalarını andıran bir dizilişe göre şiiri oluşturmuştur.

" Bitti o sevda kesildi çığlıkları martuların

Su gibi bitti, suya karşıt gibi bitti.

İtti kıyıyı adına deniz dediğimiz bir şey

Unuttuk ikimiz de her türlü yetinmezliği

Kaybetti kumarda gözlerim

Kaybetti kumarda gözleri.

...”

(Sonrası Kalır II, syf: 149)

Bitti O Sevda adlı bu şiirde “deniz” uzamı insanlaşmış, boyut kazanmış, olaylarda rol almış, üçüncü bir kişi olmuş, var olduğu bilinen ancak olayın arka planındaki yardımcı kişi izlenimini uyandırmıştır. Ayrılıkları görmüş, iki insan arasında kalmış, kaçışlarında bir nokta olmuş, kendinden özelliklerle bir aşkı nitelemeye yardımcı olmuştur. Bu niteleme denize ait özellikleri taşıyan sözcüklerle betimlenmiş ve ona ait eylemlerle okura aktarılmış ve boyut kazandırma amacına ulaştırılmaya çalışılmıştır.

İdealize edilen ve duyguların, insanlığın, hislerin ve kaçış yollarının arandığı bu şiirlerde Edip Cansever her bir uzamı özenle ve dilini amacına uygun olarak dönüştürerek kullanmıştır. Şiirlerin geçtiği zamanın genellikle akşamüstü ve gece saatleri olması ile uzamlarla birlikte vermek istediği bunalım, kaos, buhran, öz benliğini bu sistemsizlikten kaçırma gibi duygu durumlarını okuyucuya aktarmaya çalışmıştır.

2.2 BİREYLERİ ETKİLEYEN DUYGU DURUMLARI:

Modern dünya toplumlarında monotonlaşma, özel hayata vakit ayıramama, boş iş ve sorumluluklarla yıpranma, en önemlisi sevgiye olan açlık gibi sorunsallar insanların duygu durumlarını sürekli etkilemektedir. Edip Cansever şiirlerinde daimî bir mutsuzluktan isyan etmiş, şiirlerin geneline bakıldığında dizelerde, satır aralarında, imgelerde, sembollerde ve uzamlarda bir umut ışığı aramıştır. Şiirlerde görülen mutsuzluktan sarhoş hava bütün dizelerde okuyucu tarafından hissedilmiştir. Kullanılan kelime seçimleri, imgeler, en önemlisi işlenen duygular Edip Cansever tarafından oldukça özenli dille yazılmış olup duyguların, düşüncelerin betimlenmesiyle harmanlanarak ortaya amaca yönelik şiirler çıkmıştır.

Dikkatli incelendiğinde şiirlerde genel olarak duygulardan uzaklaşma, değersizlik, hayattan zevk alamama, parasızlık, işsizlik, modernleşmenin sancıları, hüznün, boşluk, yabancılaşma ve bunalım gibi konuların işlediği dikkat çekmiştir.

“Ben orda, akşamına orospular dadanan

Camlarında pis sinekler gezinen, ben orda

Eskimiş bir tutuşla şarabını içiyor

Kadınlarda oluyor kadınsız bakışlarla

Başıyla öne düşmüş yüreğiyle beraber

Ya Tanrı'ya inanır ya da isyana.

Kimseye vermiyor ki acılardan atarsa

Kuytular çıkıyor sevişmeler onlarda

Bu nasıl bir bakış ki dünyaya intiharla

Ya da hep kar yağıyor da düşünmesi siyahtan

Öyle ya kim sevişirdi acıları olmasa

Kim bakardı uzağa köpekleri saymazsam.

Orası bir ölümdür şarabımı doyuran

Ölünen yüzler gibi bir bütündür adamlar

Vaftizi gün ışığında bir garip protestan

Tanrısıyla sevişir; herkes bilir sevişmeyi o kadar

Kim ne derse desin ben bu günü yakıyorum

Yeniden doğmak için çıkardığım yangından.”

(Sonrası Kalır I , syf. 207)

Edip Cansever'in Phoenix adlı bu şiirinde yaşanan buhran sözcüklerle ve betimlemelerle resmedilmiştir. “Tanrı”nın ilişki yaşanan bir birey olarak görülmesi şiir kişinin artık kendisini bir insandan daha fazla gördüğünü, “tanrıyla sevişme” gibi eylemlerle kendisini yücelttiğini, aynı zamanda kendini tanrıya bir o kadar yakın gördüğünü göstermektedir. Bakış açısının ilahileşmiş olması “*Bu nasıl bakıştır dünyaya intiharla*” dizesinde hayata karşı ölüme yaklaştığının betimlenmesi, intihara yatkınlığını temsil etmiştir. “Sevişmek” gibi zevki temsil eden eylemlerin acıyla bütünleştirilmesi ile artık karakterin zevk veren şeylerden uzaklaşmaya başladığı vurgusu yapılmıştır. Normların yıkılmaya başladığı her gün modernleşen bu dünyada sevişmek gibi eylemlerin artık tabuluktan çıkmış, normalin normalleşmeye başlayıp, “ayıp bir şey” olma kategorisinden çıkarılmış olan insanın doğasında olan ve türünü devam ettirmek için her canlının yaptığı üreme eylemini, Edip Cansever'in dizelerinde “Kuytular çıkıyor sevişmeler oralarda” gibi rahatsızlık verici bir şekilde anlatmıştır. “Ayıplanma” başlığı altında toplumun gittikçe yozlaştığı gösterilmiştir. Sevişmek gibi eylemleri Edip Cansever'in dizelerinde “orospu” olarak nitelendirdiği hayat kadınlarıyla ilişkilendirip bağdaştırması artık bu dünyevi zevklerin özel, değerli, duygu dolu, iki kişinin arasındaki özel bir bağ olma halinden çıkıp sıradanlaşmaya başladığını göstermektedir. “Kadınlarda oluyor kadınsız bakışlarda” dizesinde kadınların metalaştığı, “kadınsız bakışlar” olarak ifade edilmesi kadınların sadece cinsiyetleri ve cinsellikleri üzerine hayatta var olmaları üzerine bir vurgu olarak görülmektedir.

“Kim ne derse desin ben bugünü yakıyorum / Yeniden doğmak için çıkardığım yangından.” cümlesinde buhran, isyan ve gitme isteği anlatılmıştır. Günü yakmak istemek, kişinin yüreğiyle bakmaya başladığını temsil etmiştir. Zevk alamama, duygulardan hep uzaklaşıp hem de onlara daha da yakınlaşma, mutsuzluğun bir zincir gibi bileklerden tutup devam etmeye izin vermemesi, aynı zamanda insanın sonsuzluk ve bir gün arasında gidip gelmesi, bu dizelerden çıkarılabilecek anlamların başında gelmiştir. Bu anlamlar verilirken özgün bir dil kullanılması dikkat çekmiştir. Şair günlük dilde kullanılmayan sözcük grupları kullanarak hem bağlı olduğu şiir geleneğinin etkisini göstermiş hem de olumsuz duygu durumlarını yansıtmakta başarılı olmuştur. *Bugünü yakmak, şarabını doyurmak* gibi söz grupları şairin “yaratıcılığı” ve sözünü ettiği duygu durumlarına “bakış açısı”nı ifade etmektedir.

“Yüzümü suya uzatıyorum bu suysa

Giysilerimi unutuyorum birden, çıplaklığımı

Gece yarısı çalınan çalgılar olmasa

Gece dediğim belki hiç olmasa

Ben bir tırnak iziyim kanımın akmadığı

Bir çentik, bir kırık şey... aranızdayım nasılsa

...

Ben belki de daha çok dağlarda, su başlarında

Bir uykuydum üşümüş avcılar karışmasa

Kimseler karışmasa, ne ışık, ne parıltı

Gölgesi içe vurmuş bir yaratık olmalı

Söyleyin, bir bakır heykelim ben, küçük çocuklar korkmasa.”

(Sonrası Kalır I, syf: 231)

Bakır Heykel adlı şiirinde kullanılan imgeli anlatım, kelime seçimleri olarak sıfatların çoğunlukta olması, şiir kişinin kendisi için anlattıklarının okuyucunun kafasında daha iyi canlanmasını sağlamıştır. Şiir kişinin kendisini “Ben bir tırnak iziyim kanımın akmadığı” olarak nitelemesi, kendisini hayattan silinmeye hazır olarak gördüğünün bir kanıtı olarak sunulmuştur. İz bırakmak için adım atmış ancak bu adımı başarıyla tamamlayamadığını göstermiştir. Bakırdan ziyade altın, gümüş gibi değeri daha yüksek madenler yerine kendini bakırla tanımlaması, bakırın maliyetine, ucuzluğuna ve kullanım alanların değersizliği göz önünde bulundurulduğunda, *Bakır Heykel* şiirindeki şiir kişinin kendisini değerli görmediği, hayatta bir iz bırakmadığı hissiyatını yaşadığı anlatılmıştır. Hayatta olmak istediği hiçbir şeyi olmadığı duygusunu fazlasıyla yaşayan şiir kişinin bu duygu ve düşünceleri “Bir uykuydum üşümüş avcılar karışmasa” dizesiyle dile getirilmiştir. Edip Canseverin şiirlerinde işlemeyi tercih ettiği konulardan hüznün, yabancılaşma, hayal kırıklığı ve kendinden uzaklaşma gibi duygu durumlarının şaire ve ait olduğu edebiyat döneme ait imgeli ve kapalı bir anlatımla verilmesi şairin sanatçı “kimliğini” öne çıkarması açısından da incelemeye değer görülmüştür.

“ *Benim yüzüm budur sanıyorum*

Çirkin mi diyorum, değil korkulu

Tarife göre bir atımlık tedirgin

Gününe göre azıcık anlaşılmaz

Geceye sorarsanız bir yere yolcu

...”

(Sonrası Kalır I, syf: 218)

Ay Kırmızı Aylar Kırmızılar adlı bu şiirinin ilk dizesinde görülen temel problemin özgüvensizlik olduğu “Benim yüzüm budur sanıyorum / Çirkin mi diyorum, değil korkulu” cümlelerinde anlatılmıştır. Şiir kişinin içinde bulunduğu bu özgüvensizlik

durumu Edip Canseveri modern hayatla birlikte gelişen bireyin kendine uzaklaşması probleminin alt dalı olarak sunulmuştur. Aynı zamanda şiir kişinin “kimlik” edinme çabasını da anlatması açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında şiirin ben ve siz diyalogu üzerine kurulmuş olması, ben kimin sorgusunun belirginleştirilmesini sağlamış ve kimlik bunalımı duygu durumunu da okura iletmeyi başarmıştır denilebilir. Çirkin, korkulu, tedirgin, anlaşılmaz sıfatlarının şiir kişi ile bir arada verilmesi de kimlik edinme çabasının henüz olumlu gitmediği duygusunu aktarmaktadır.

“ (...)

*Belki bir sevme olayında kayıp
Bakınca anlaşılır gözlerimin çokluğu
Şarabıma gidiyorlar tek kelimeyle
Her şarap bir bitendir tarife göre
Yani bir aşk mevsimidir bardağın sonu.*

...

*Onu gezdiriyorum şimdi: o garip, anlaşılmaz
Ben ki ölmedim daha, ölümün yüzü bu
Bir çiçek kırılrsa, bir dal eğilse
Yok diyecek doğrusu ölümün zaferine
Yani bu uzaklık zorunlu.”*

(Sonrası Kalır, syf: 218)

Ay Kırmızı Aylar Kırmızılar adlı şiirin devamında imgelerle anlatımı karşımıza çıkan kavramlar ölüm ve sevgisizlik olmuştur. Batılılaşma ve yanlış modernleşmenin beraberinde getirdiği iletişimsizlik, sevgiden ve insanlardan uzaklaşma problemi bu

şiiirde dile getirilmiştir. “Belki bir sevme olayında kayıp, gözlerimin çokluğu” dizelerinde şiiir kişisinin kendiğini, benliğini ve güvenini bir ilişkide kaybettiğı temsil edilmiştir. Şiiirin genelinde çeşitli eylem kiplerinin kullanılması şairin anlatmaya çalıştığı duygu durumlarındaki değışiklikleri öne çıkarmakta işlevsel olmuştur. Şiiir kişisinin ölmediğini söylemesinin ardından taşıdığı bir ölünün yüzü olduğunu söylemesi, şiiir kişisinin ölmediğini, ancak tam da yaşıyor olduğu söylenemez bir durumda olduğu anlamını okuyucuya vermiştir. Bir dalın kırılıp, bir dalın eğilmesini, ölümün kazandığı bir zafer olarak gören şiiir kişisi, ölümle kafasının içinde, içinden çıkılamaz bir tartışmaya, savaşa girmiş, şiiirin genelinde ölümün galip gelmesi dikkat çekmiştir. Bu yönüyle Edip Cansever’in şiiirlerinde umutsuzluğun da hâkim duygu durumlarından biri olduğu görülmüştür.

Hayatın birçok alanında olduğu gibi insanın duygu durumu her zaman bir iniş çıkış, bir çalkantı halindedir. İnsan hayatı boyunca da hep öyle olacaktır. Edip Cansever şiiirlerinde bu buhranlı ruh halini, mutsuzluğu ve mutluluğu iyinin içinde kötüyü, kötünün içinde umudu arayarak eserlerinde, kullandığı imgeli anlatım ve işlediğı şairane üslubuyla bütünleşerek vermiştir.

“Adam yaşama sevinci içinde

Masaya anatarlarını koydu

Bakır kâseye çiçekleri koydu

Sütünü yumurtasını koydu

Pencereden gelen ışığı koydu

Bisiklet sesini çırkık sesini

Ekmeğın havanın yumuşaklığını koydu

Adam masaya

Aklında olup bitenlerini koydu

Ne yapmak istiyordu hayatta

İşte onu koydu

Kimi seviyordu kimi sevmiyordu

Adam masaya onları da koydu

Üç kere üç dokuz ederdi

Adam koydu masaya dokuzu

Pencere yanındaydı gökyüzü yanında

Uzandı masaya sonsuzu koydu

Bir bira içmek istiyordu kaç gündür

Masaya biranın dökülüştünü koydu

Uykusunu koydu uyanıklığını koydu

Tokluğunu açlığını koydu

Masa da masaymış ha

Bana mısın demedi bu kadar yüke

Bir iki sallandı durdu

Adam ha babam koyuyordu”

(Sonrası Kalır, syf: 52)

Masa Da Masaymış Ha... isimli bu şiirinde Edip Cansever hayatta bu kadar olumsuzluğa kıyasla ümitli olmanın da önemini savunmuştur. Bu yazıda genellikle olumsuz duygu durumları şimdiye kadar incelenmiş olsa da Masa Da Masaymış Ha... şiiri duygu durumu açısından şairin esenlikli bir duygu olan yaşama sevincini de kendine has tarzıyla yansıttığını göstermiştir. Masa Da Masaymış Ha... şiirinde şair kısa cümleler ve görülen geçmiş zaman eklerini kullanarak şiir kişinin bir hesaplaşma içine girişini anlatmaktadır. Şiir kişisi eteğindeki taşları dökercesine yaşamını gözden geçirmekte ve kimliğini yeniden düzenleme çabası içine girmektedir. Yaşamındaki isteklerini, insanları, eylemlerini farklı bir gözle görmeye çalışan şiir kişisi sonunda da bu eyleme devam etmektedir. Bu yönüyle kendini gerçekleştirme çabasının uzun bir sürece yayıldığı görüşü öne çıkmaktadır. Şiirin ilk dizesinde sözü edilen şiir kişinin “yaşama sevinci” içinde bulunduğu vurgusunun yapılması daha önce de belirtildiği gibi olumlu bir duygu durumunun da şairin şiirlerinde karşımıza çıkabildiğini göstermektedir.

3. SONUÇ:

Bu çalışmada Edip Cansever’in şiirlerinde bireylerin sahip olduğu çeşitli duygu durumlarını etkileyen kavramlar, şairin kullandığı dil ve anlatım özellikleri üzerinden araştırılmıştır.

Şehre ait unsurlarda “toplum”, “yozlaşma” ve “şehirleşme” kavramlarına dikkat çekilmiştir. Kişinin şehir adı verilen kalabalıklaşma ve toplu kitlelerin arasında yalnızlaşma problemi bireyi hayattan kopmaya, isyan etmeye, bir kaçış noktası aramaya ittiği ve bu kaçış noktasının doğa ile iç içe ortamlar olduğu saptaması yapılmıştır. Buna

bağlı olarak görülen ikinci başlıkta “sonsuzluk ve deniz” başlığı bireyin kaçış noktası aramasının ve dermanını denizde bulması üzerine oluşturulmuş bir başlıktır. Denizin sonsuzluğu ile bireye huzur verdiği ve bireyi olumsuz duygu durumlarına sevk eden etkenlerden uzak bir uzam olarak görüldüğü anlaşılmıştır. Kaçma eyleminin devamı niteliğinde sayılabilecek deniz uzamının başlığı altında denizin kişileştirilmesi, bir arkadaş, yeni bir birey, olduğundan çok daha boyutlu görülmesine dikkat çekilmiştir.

Duygu durumları başlığı altında bireylerin modernleşmenin getirdiği işsizlik ve yoksulluk gibi etmenlerin insanın bilinçaltına ve psikolojisine yansımaları incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda Edip Cansever’in seçilen şiirlerinde genel olarak işlediği duygu durumlarının başında kendine ve çevreye yabancılaşma, hayattan zevk alamama, sevgisizlik, agresyon, intihara yatkınlık, mutsuzluk, buhran, iletişimsizlik, eğitimsizlik, buhran, kaos, sarhoşluk kavramları dizelerle bağdaştırılarak ve dil-anlatım özellikleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Bu çalışma sonucunda insanların duygu durumlarının, birçok koşula bağlı olduğu ve bunların hiçbir zaman stabil olmadığı, bireyin hayatına aldığı kişilerin, içinde bulunduğu mekanların, gelenek ve göreneklerin, sevgi ve iletişime bağlı olduğu gözlemlenmiştir. Karanlık uzamların kişiyi daha da buhrana soktuğu ve kaçış noktası aramaya yönelttiği, bireye huzur veren uzamların -deniz uzamı gibi- bireyin kendisiyle daha çok konuşma ve düşünmeye teşvik ettiği anlaşılmıştır. Kalabalıkların ve yozlaşmış olarak görülen toplumların bireyi önce sevgisizliğe, ardında duygulardan uzaklaşmaya ve kendine yabancılaşmaya ittiği sonucuna ulaşılmıştır.

“İnsan doğar, büyür, yaşar ve ölür” gibi basit bir denklemde yaşamın anlatılması ve yaşamın sadece bu gidişattan ibaret olduğunu düşünmek kesinlikle yanlıştır. Ancak

yaşanılan bu ileri teknoloji çağı, hız, bir şeylere yetişme çabası, ilişkiler, kariyer, iş hayatı, ekonomiler ve diğer her bir olgu yaşamayı zorlaştırmış, birinin varlığının öbürünün olmamasına sebep olmuş, dengeler düzeltilmeyecek derecede değişmiş, insanların kendisini yalnız hissetmesine neden olmuştur. Edip Cansever bu sapmaların insanın ruhuna ne derece zarar verdiğini şairane bir anlatım biçimi ile dile getirmiştir.

4. KAYNAKÇA

1. Cansever, Edip. Sonrası Kalır-1. İstanbul: Yapı kredi Yayınları, 2005.
2. Cansever, Edip. Sonrası Kalır-2. İstanbul: Yapı kredi Yayınları, 2005.